

BATE, OARE, RĂZBOIUL LA UȘĂ?

Gheorghe VĂDUVA

La guerre est un phénomène social complexe, un phénomène-limite. Il tient d'une dimension sociale essentielle qui est la confrontation. La confrontation ne signifie pas toujours la guerre, mais toute guerre est une confrontation armée violente. La guerre ne pas un malédiction, une catastrophe, même si, parfois, il mène aux catastrophe matérielle, écologique, humaine et culturelle inimaginables. La guerre est une réalité de tous les temps. C'est une modalité de débloquent une situation stratégique, de résoudre une crise au de générer un échange essentielle. C'est la guerre révolutionnaire. Mais la guerre n'est pas une fatalité. Elle est une résultante de la cumulation des vecteurs politiques, économiques, financiers, sociaux, psychologiques etc. qui se trouve en confrontation, en incompatibilité au en concurrence. En dernière instance, la guerre est un acte de violence politique, c'est-à-dire, un instrument violent de la politique pour sortir d'une crise. D'où une question très grave : La voie de sortir de la crise actuelle c'est la guerre ?.

Cuvinte-cheie: criza, conflict, război, sistem, proces, fizionomie

Pentru că este un act cu totul deosebit, războiul a fost investigat și studiat, în toate timpurile și dinspre toate orizonturile. Unii au studiat războiul pentru a-i descoperi cauzele și a le eradica, prevenind astfel acest cataclism, acest seism al societății umane, alții au dorit doar să-i înțeleagă filozofia, fizionomia și mecanismele. În 1945, sociologul francez Gaston Bouthoul (1896-1980), fondatorul polemologiei¹ – știința sociologiei războiului – scrie, împreună cu René Carrere, lucrarea *Le défi de la guerre (1740-1974)*², prin care face o analiză pertinentă a războiului, a rațiunilor care-i dau naștere, precum și a consecințelor și implicațiilor acestuia în plan social, economic, demografic și ideologic. Aceste implicații sunt doar sesizate, ceea ce este, desigur foarte important. Mult mai importantă este însă studierea originii războaielor, a cauzelor care le produc, a rațiunilor care le perpetuează, a formelor de manifestare, a legilor și principiilor care le exprimă, le impun și le explică, în raport cu frecvența din ce în ce mai mare a crizelor și conflictelor de tot felul. Aici nu există explicații universal valabile. Societățile sunt prea mult diferențiate – ceea ce le separă este, adesea, mult mai presant și, evident, mai grav decât ceea ce le unește, întrucât din diferențe apar, deopotrivă, atât criza, cât și conflictul, dar și premisele dezvoltării –, de unde și unghiurile foarte felurite din care este privit și analizat războiul.

„Omenirea știe să calculeze, într-o fracțiune de secundă, ascunzișurile sateliților planetei Jupiter, să construiască ordinatele capabile să trateze zeci de milioane de date pe minut, dar ea nu este încă în măsură – și, probabil, nu va fi niciodată! – nici să prevadă, nici să evite violențele civile și războaiele care, de mii de ani, însângerează și continuă să însângereze orașele și pământurile oamenilor. Recenzându-se conflictele armate majore care s-au produs începând din 1740, autorii au enumerat 366, dintre care 71 după 1945. Oamenii au cunoștințe și potențialuri de care s-ar putea lipsi; dar ei continuă să se supună ignoranțelor și neputințelor ale căror efecte crude le resimt mereu.”³ Această constatare nu rezolvă situația războiului. Oamenii nu se pot ridica împotriva războiului ca fenomen social; pot însă ameliora criza și conflictul, pot reduce războiul la ceea ce, în teoria haosului, se cheamă variație a condițiilor inițiale, pot pune, adică, războiul sub un anumit control. Sau, considerăm noi, pot să-l folosească pentru a se război cu răul din ea însăși, pentru a-și ameliora condiția, a-și apăra mediul de viață și a se pregăti – și din acest punct de vedere – pentru posibile confruntări din Univers, din marele și haoticul nostru Univers, încă neștiut, necunoscut și neînțeles în

¹ Πολεμοσ – polemică, război; λογος – știință.

² Gaston Bouthoul, René Carrere, *Le défi de la guerre (1740-1974)*, PUF, Paris 1976.

³ <http://www.chez.com/saintpierre/Bouthoul.html>, Gaston Bouthoul, *Le défi de la guerre*, p. 9.

toate coordonatele și dimensiunile sale primejdioase, amenințătoare sau, în orice caz, conflictuale, dintr-un viitor, probabil, nu prea îndepărtat.

Evoluția crizei spre război

Criza și războiul sunt fenomene complexe, specifice societății omenești de pe planeta Pământ (cel puțin, așa știm noi) din toate timpurile. Până acum, nu s-a reușit eradicarea lor și, probabil, nu se va reuși nici în viitor. Există cel puțin două modalități de a privi raportul dintre criză și război:

- ca părți separate și distincte, fiecare având cauzele și determinările sale;
- ca părți inseparabile ale aceluiași proces, războiul fiind, de fapt, vârful crizei, partea ei cea mai conflictuală.

Prima modalitate se referă la faptul că orice criză este o disfuncție generată de o mulțime de factori interni și/sau externi sistemului respectiv. Uneori, această disfuncție este o urmare firească a evoluției sistemului către performanța maximă, de unde urmează fie o degradare și o cădere semnificativă, chiar o distrugere, fie o transformare, adică o trecere, printr-o metamorfoză radicală, la o nouă stare.

Pragurile de trecere sunt, în general, momente semnificative ale crizei sistemului. Unele pot fi prevăzute, altele nu. Unele pot fi evaluate, altele nu. Dar sesizarea acestor praguri este esențială în procesul de gestionare a crizei.

Războiul este, în principiu, un fenomen politic, adică un instrument al politicii și, în acest caz, se pare că el nu face parte nemijlocită din ceea ce numim, în mod obișnuit, criză. Cele două fenomene – cel al crizei, și cel al războiului –, chiar dacă au evoluții asemănătoare și cauzalități apropiate, nu se confundă. Este adevărat că, de multe ori, acolo unde există crize, există și războaie, dar războaiele sunt războaie – confruntări violente, cu angajamente complexe, de forțe, mijloace și acțiuni de mare amploare, pe spații largi și pe o durată variabilă, urmărind deblocarea unei situații strategice –, în timp ce crizele rămân fenomene cauzate de disfuncții ale sistemului sau sistemelor, și nu modalități de soluționare a unor situații strategice complicate și conflictuale prin confruntare violentă, care pe care. Criza economică din 1929-1933, spre exemplu, nu a conținut în ea un război, dar germele celui de-Al Doilea Război Mondial pot fi găsiți și în numeroasele crize și conflicte care au caracterizat mediul strategic de după primul război mondial. Se consideră chiar că această criză – cea din 1929-1933 a generat, de fapt, prin mecanismele sale complexe, această mare confruntare mondială. Foarte mulți analiști consideră că și actuala criză financiară, declanșată în 2008, care a produs deja dezastre în foarte multe țări, inclusiv în România, va genera, la un moment dat, un război cutremurător...

De vreme ce cu greu putem desluși mecanismele declanșării și evoluției unei crize, mai ales financiare, este lesne de înțeles că evoluția ei haotică și foarte complicată, cu desfășurări și efecte greu previzibile sau chiar imprevizibile, poate genera și un război. Un război care, probabil, nu va semăna cu celelalte sau, poate, unul care va fi doar o continuare a celor dinaintea lui...

Cea de a doua modalitate de privi raportul dintre criză și război – ca părți ale aceluiași proces – nu este nici ea lipsită de realism, ci, dimpotrivă, ni se pare a fi foarte obiectivă. Războiul nu poate să aibă alte cauze decât cele foarte grave generate de o criză complicată. În această viziune, războiul este summum-ul unei crize. Este, deci, vârful, momentul culminant al unei crize complexe și extrem de grave, care duce inevitabil spre conflict armat. Criza care conține războiul (ca fenomen social-politic complex) este ea însăși o criză foarte complexă, o criză foarte largă, deopotrivă, de sistem și de proces.

Caracterul ei de *criză de sistem* este dat de faptul că sistemul a atins o limită care impune o schimbare radicală, revoluționară. Este cazul sistemului comunist care a generat incompatibilități grave cu sistemul capitalist, ceea ce a dus la declanșarea Războiului Rece și la efectele din ultimul deceniu al secolului al XX-lea. De unde și întrebarea: sistemul capitalist – cu funcțiile sale conflictuale grave între statul social și statul liberal – a ajuns la limita competenței? A ajuns în criză? A intrat într-o zonă conflictuală care ar putea genera în cele din urmă un război? Greu de răspuns. Dar bătălia care se dă, la ora actuală, în Uniunea Europeană, între configurația socială a continentului și cea liberală, între asistență plus solidaritate și austeritate și performanță, eludându-se (chiar dacă nu se afirmă) ideea de dezvoltare durabilă, poate genera un suport grav pentru o conflictualitate endogenă de proporții uriașe.

Să nu uităm că Europa a generat deja două războaie mondiale și a fost principalul teatru al unui război rece care, la drept vorbind, a fost tot un război mondial.

Războiul poate fi deci privit ca o criză revoluționară, ca o criză prin care un sistem se neagă pe sine, iese din sine și se luptă cu sine pentru o nouă identitate.

În același timp, criza care conține războiul este și o *criză de proces*, în sensul că procesul respectiv a ajuns, în evoluția sa, într-o bifurcație de unde trebuie să aleagă. Orice drum ar alege, el nu mai este același cu cel de până atunci, întrucât nu mai are nici aceeași direcție, nici aceiași parametri. Noua cale înseamnă altceva decât vechiul drum, înseamnă o schimbare radicală, o transformare, o negare a ceea ce a fost până atunci, o nouă construcție, chiar dacă și aceasta își extrage fundamentele pe care le vrea, de care are absolută nevoie, din ceea ce a fost, din cultura deja existentă, din valorile perene care traversează veacurile.

Această schimbare de direcție, combinată cu schimbarea configurației și chiar a filosofiei, adică a rațiunii sistemului și procesului, pot duce la un blocaj strategic, din care nu se poate ieși decât prin război. Așa a fost mereu și, probabil, tot așa va fi și în viitor. Tare mi-e teamă că, nici de data aceasta, omenirea nu va reuși să iasă din blocajul strategic care deja se conturează decât printr-un război!

În acest caz, războiul este un produs al crizei, un summum al ei. El nu trebuie confundat cu un conflict armat, întrucât nu este un simplu conflict pentru soluționarea căruia s-a ajuns la folosirea armelor. Războiul este un fenomen social-politic foarte complex, determinat de disfuncții grave de sistem și de proces, de crize politice și politico-militare profunde și, mai ales, de imposibilitatea ieșirii din această stare pe alte căi decât prin cele violente, duse la extrem.

Trecerea crizei spre război se caracterizează prin:

- perturbații grave în ceea ce privește accesul la resurse, îndeosebi la cele energetice și la materii prime, crearea unor situații insuportabile sau inacceptabile în ceea ce privește acest acces;
- crize economice și financiare în lanț, cu spolierea unor țări și acumularea rapidă a o parte din bogăția planetei sau a regiunii respective în zone greu de controlat și de gestionat;
- crize politice internaționale dintre cele mai grave;
- recrudescența unor regimuri politice ostile;
- recrudescența tensiunilor etnice și religioase;
- recrudescența fenomenului terorist, cu toate consecințele care decurg de aici;
- creșterea anomiei sociale în țările care pot fi angajate în confruntări armate;
- probleme de frontieră grave;
- recrudescența înarmărilor.

În spațiul iugoslav, spre exemplu, acumulările unor tensiuni interioare a început imediat după Primul Război Mondial. Dar, chiar și Primul Război Mondial s-a declanșat, ca urmare a tensiunilor acumulate în Europa și mai ales în Imperiul austro-ungar, dar, ca pretext, a început cu momentul Sarajevo, la 28 iunie 1914, când a fost asasinat prințul Franz Ferdinand.

După cel de-Al Doilea Război Mondial, tensiunile din spațiul iugoslav s-au continuat. În primul rând, s-au creat discrepanțe economice foarte mari. Între Slovenia, care era foarte dezvoltată din punct de vedere economic, și Macedonia existau diferențe foarte mari, de parcă nu făceau parte din aceeași entitate politică statală federală. În acest timp, s-a continuat albanizarea provinciei Kosovo, în care populația sârbă a ajuns doar 10 la sută. Fiecare dintre entitățile care alcătuiau acest spațiu avea, se pare, alte obiective politice și strategice decât entitatea iugoslavă. Chiar și numele dat țării – Iugoslavia, adică țara slavilor de sud – era artificial și, fără îndoială, neconvenabil pentru o parte dintre arhitecții noii Europe.

Iugoslavia, după experiența acțiunilor de partizani în cel de-Al Doilea Război Mondial și sub autoritatea croatului Tito, adoptase conceptul de război popular și se pregătise, din toate punctele de vedere, inclusiv prin dezvoltarea și teritorializarea industriei de armament, pentru un astfel de război. În timpul perioadei de gestare a crizei, grupările care doreau separarea prin violență (întrucât, în concepția lor, nu exista o altă soluție viabilă, chiar dacă în Constituția Federației se prevedea și dreptul la secesiune) s-au înarmat, atât cu mijloace produse în țară, cât și cu armament adus din afară. Serviciile secrete iugoslave au descoperit și chiar au făcut publice o parte dintre aceste situații, dar criza era inevitabilă și ireversibilă. Practic, nu se mai putea face nimic, mai ales că, în acea perioadă, Uniunea Europeană și, în general, toate țările continentului european, preocupate de implozia comunistă, de haosul creat de spargerea bipolarității și de noul drum pe care îl aveau de proiectat și de urmat statele est-europene, dar nu numai ele, n-a mai avut capacitatea (poate, nici interesul) de a

gestiona criza iugoslavă. Și, cum bine se știe, Europa nu a gestionat-o. Așadar, drumul spre război era unul fără întoarcere.

De o manieră asemănătoare s-au petrecut lucrurile în aproape toate zonele în care s-au declanșat războaie sângeroase.

În Angola, războiul civil extrem de sângeros între forțele guvernamentale și UNITA nu era doar o confruntare pentru puterea politică, ci și o modalitate, impusă sau încurajată de cercurile interesate de petrolul angolez, de industria diamantelor și, în general, de teritoriul acestei perle a Africii septentrionale, cu o suprafață de peste un milion de kilometri pătrați, care, până în 1961, fusese colonie portugheză.

Războiul stupid și pustiitor dintre clanul lui Aidid și cel al lui Berisha din Somalia, care a dus la distrugerea completă a țării (în 1994, nu mai funcționa nici o întreprindere, nici o școală, iar guvernul țării, dacă mai putea fi vorba de vreun guvern, nu avea nici măcar un telefon), este un summum al unei crize politice grave de tipul celor care macină de mai bine de un secol continentul african. Să nu uităm că Africa este continentul unor resurse minerale strategice de foarte mare importanță pentru tehnologia modernă.

Chiar și războiul din Irak, la care au participat, de o parte, o coaliția condusă de Statele Unite și, de cealaltă parte, armata lui Saddam Hussein, are cauze mult mai profunde decât înlăturarea unui dictator producător de conflictualitate și de războaie⁴ dintr-o țară deținătoare de petrol. Este vorba de criza gravă care macină țările Orientului Mijlociu, de falia strategică încă deschisă între o parte a lumii musulmane, prin fundamentalismul (extremismul) religios al acestei lumi, și civilizația democratică, dar și de o realitate evidentă: aici, în cea mai instabilă zonă de pe planetă, se află cel mai ieftin petrol.

Conflictualitatea și fizionomia războiului

Conflictele armate fac parte din conflictualitatea socială, cresc și descresc în raport cu această conflictualitate, reprezentând, încă pentru multă vreme, un summum al ei. Conflictele armate sunt posibile acolo unde tensiunile cresc haotic, adică într-o societate măcinată de anormalitate și de crize. De aceea, ele se cer privite și analizate în raport cu principalele caracteristici ale societății și cu tendințele care se manifestă în dinamica acesteia. Conflictualitatea socială este, deopotrivă, o chestiune care ține de dinamica socială și de disfuncționalitatea socială. Conflictele armate se situează undeva către vârful traiectoriei curbei crizei, se definesc pe o astfel de dinamică și nu pot fi soluționate decât printr-un ansamblu coerent și eficient de măsuri ce privesc gestionarea conflictualității și optimizarea raporturilor dintre elementele și structurile sistemelor și proceselor și nu doar prin acțiuni asupra efectelor. Totdeauna conflictualitatea s-a identificat și s-a definit pe o scală de indicatori de stare și de dinamică socială, politică, economică, militară etc.

Etapa globalizării informației, economiei, politicii, relațiilor internaționale și, prin urmare, a vieții sociale, aduce o nouă dimensiune – dată de conexiunile realizate prin rețea –, cea a *efectului de rețea*. Efectul de rețea interconectează conflictualitatea, o fluidizează, o face să „încapă” în niște vase comunicante, dar nu o nivelează, ci o menține într-o oscilație cvasipermanentă sau măcar îndelungată.

În aceste condiții, conflictele, chiar și cele locale, au (sau pot avea) implicații globale. Acest lucru face ca, în dinamica socială, să fie reconsiderată problema cunoașterii variației condițiilor inițiale și, legat de aceasta, cea a gestionării corespunzătoare a procesului conflictual. Aceasta este, de altfel, esența noului tip de societate, care devine din ce în ce mai mult o societate a cunoașterii, mai exact, o societate a cunoașterii științifice, adică o societate epistemologică. Rețeaua, în cele din urmă, va „nivela” și conflictualitatea și crizele și războiul. Această „nivelare” – teoretic, posibilă – ar trebui să ducă la „moartea” conflictualității, la dispariția ei, adică a crizei, a conflictului și a războiului. Probabil că, din punct de vedere practic, acest lucru nu se va realiza niciodată. Conflictualitatea este și va fi mereu ca o mișcare ondulatorie, cu determinări interne esențiale și eterne.

---

⁴ Este vorba de războiul dintre Irak și Iran, dintre anii 1980-1988, precum și de atacarea Kuweitului, dar și de represiunea împotriva kurzilor.

Noile conflicte armate vor continua să fie una dintre expresiile violente ale fenomenului crizelor, ale conflictualității politice, economice, sociale, informaționale și militare. Principala caracteristică a acestora va fi *dependența*, în sensul că vor fi tot mai mult condiționate de relațiile și realitățile politice, economice, sociale, informaționale și militare adică de strategiile politice, economice, informaționale, sociale și militare globale, regionale și naționale. Nici un conflict armat, indiferent de aria de extensie și de gradul de intensitate, nu va mai putea fi privit și tratat ca un fapt izolat, ca o chestiune care-i privește exclusiv pe cei implicați direct.

Rezolvarea oricărui conflict, mai mic sau mai amplu, impune o soluție globală sau cu implicații globale, întrucât, într-o formă sau alta, fenomenul conflictualității afectează întreaga comunitate. Crizele, războaiele și conflictele armate se desfășoară, azi, atât în văzul lumii, sub atenta supraveghere a camerelor de luat vederi, a senzorilor amplasați peste tot – în cosmos, în spațiul aerian, în spațiul terestru și în cel maritim –, cât și în ascuns, adică în spectrul cibernetice, psihologic și informațional, folosindu-se la maximum rețelele de tot felul și arma informației.

Aceste două dimensiuni ale conflictualității – cea vizibilă și cea invizibilă – se adâncesc și se dezvoltă în proporție directă. Cu cât vedem și știm mai multe lucruri despre conflictualitate, cu atât devin mai numeroase necunoscutele, mai ample, mai ramificat și mai sofisticat spectrul invizibil.

De asemenea, flexibilitatea exagerată a sistemelor și proceselor sporesc confuzia, angoasa și nesiguranța socială a indivizilor și entităților umane aflate pe diferite trepte ale conflictualității. Caracterul direct, față în față, al conflictelor armate este substituit din ce în ce mai mult de caracterul indirect, pervers, strategic, înstufat și ascuns al acțiunilor și reacțiilor politice, economice, financiare, militare și civil-militare din cadrul conflictualității armate. Fără îndoială, extremismul politic și religios, rasismul și discriminările de tot felul contribuie semnificativ la creșterea conflictualității armate directe, dar și a conflictualității armate indirecte. Ele sunt însă, în același timp, și efecte ale conflictualității anterioare, ale războaielor neterminate.

Principiile care identifică fizionomia și tipologia noilor conflicte armate sunt și ele, la rândul lor, flexibile și dinamice. Practic, atunci când se analizează conflictualitatea armată, în general, dar și conflictele armate concrete, în particularitatea și individualitatea fiecăruia, se pot identifica principii, reguli și cutume ușor variabile sau nuanțate.

Cele mai frecvente principii ale noii conflictualității armate sunt, după opinia noastră, următoarele:

- principiul variației intempestive;
- principiul *high-tech* și *IT*;
- principiul disproporționalității;
- principiul generării și regenerării asimetrice;
- principiul ripostei;
- principiul surprinderii;
- principiul rezonanței;
- principiul remanenței;
- principiul domino-ului.

Aceste principii, rezultate din impactul modern al legilor generale ale războiului și conflictelor armate cu provocările societății actuale și, posibil, și a celei viitoare, conturează un nou tip de conflictualitate, ce devine din ce în ce mai difuză și, în același timp, în mod paradoxal, disproporționată și asimetrică, de aceea, mai greu de controlat și de gestionat.

Având în vedere aceste considerente, Războiul bazat pe Rețea, războiul secolului al XXI-lea, tinde să domine spațiul luptei directe, dar și pe cel al confruntării în spațiul virtual. Acest tip de război este posibil datorită rețelei. Dar el nu se află încă la îndemâna oricui. Deocamdată, principiul lui fundamental este definit pe *infodominarea spațiului tactic și a celui strategic* și, pe *menținerea inițiativei informaționale și strategice*, pe *superioritatea tehnologică și informațională* și, datorită acesteia, pe *disproporționalitate*. Războiul bazat pe rețea este unul neclasic, de tip disimetric, dar care nu exclude anumite componente asimetrice, în sensul că și în cazul unui astfel de război (care este, în esența lui, disproporționat), cel slab (care nu dispune de tehnologii și arme sofisticate) poate riposta asimetric împotriva celui puternic. Se pare că un astfel de război, oricât ar fi de fulgerător, de cuprinzător și de integrat, nu va reuși (cel puțin în primele decenii ale secolului al XXI-lea) să-și exercite funcția preemptivă și nici pe cea disuasivă. Reacțiile pasionale, extremiste și *in extremis* reușesc, deocamdată, să echilibreze raportul strategic și, de foarte multe ori, chiar să pună în dificultate

marile puteri tehnologice, alianțele, forțele de coaliție și organismele internaționale (criza din Afganistan, cea din Iran și cea produsă de atacarea, de către armata Israelului, pe teritoriul Libanului, a milițiilor Hezbollah și de riposta asimetrică a acestora).

Aceste reacții foarte puternice și diversificate sunt, în general, asimetrice și nu vin numai din partea regimurilor dictatoriale, chiar dacă ele formează celălalt pol al puterii, opus polului democratic, ci mai ales din sfera entităților difuze, extremiste, conservatoare, atipice, unele transfrontaliere, altele patologice și schizofrenice. Ar fi însă o greșeală să se considere că toate acțiunile și reacțiile împotriva procesului de globalizare, de dominare tehnologică și informațională sunt de natură patologică. Conflictele militare își au cauzele, în general, în conflictele de interese, în bătălia pentru putere (care înseamnă bătălie pentru resurse, piețe și influență).

Conflictele sunt ca apele. Nu dispar niciodată. Sau dispar dintr-un loc pentru a apărea în alt loc. Mai exact, nu dispăre caracterul armat al conflictelor. Însă aceste conflicte armate pot fi duse, deopotrivă, de structuri militare, de structuri paramilitare sau militarizate, dar și de alte tipuri de formațiuni, cum sunt, spre exemplu, cele teroriste sau cele care acționează în cyberspațiu. Etapa în care ne aflăm are câteva caracteristici din care se pot contura anumite tendințe în ceea ce privește evoluția forțelor și mijloacelor posibil a fi angajate în conflicte armate, precum și sfera de cuprindere a acestora. Cele mai evidente caracteristici sunt următoarele:

- profesionalizarea armatelor;
- perfecționarea sistemelor de arme;
- apariția și dezvoltarea rețelelor reale și virtuale;
- extinderea conflictualității armate, îndeosebi în mediile sărace și în cele intolerante;
- diversificarea conflictelor, inclusiv a celor armate;
- estomparea diferenței între conflictele militare și non-militare;
- intensificarea acțiunilor teroriste de tot felul;
- apariția și proliferarea foarte rapidă a unui nou tip de conflictualitate, cea din cyberspațiu.

Nici războiul nu rămâne același. El își extinde aria de manifestare și tinde să devină permanent, combinând diferite forme de manifestare a conflictualității armate și non-armate, ca dinamică a războiului continuu. În aceste condiții, este foarte greu de făcut o distincție clară între pace și război, între o situație conflictuală și una non-conflictuală, între conflicte militare și non-militare. Conflictele militare sunt, de regulă, cele care se caracterizează prin angajarea armatelor, dar, azi, în lume, există atâtea armament perfecționat, sofisticat și miniaturizat și atâtea mijloace de distrugere – inclusiv de distrugere în masă – care pot fi folosite, practic, aproape de către oricine dorește.

Lumea își creează și își reproduce continuu tot felul de arhitecturi agresive și de structuri înarmate – altele decât armatele –, care mențin aproape o stare continuă și în mozaic de conflicte armate. De aceea, atât conflictele armate, cât și cele non-militare se modelează, practic, din punct de vedere al gestionării și dezamorsării, după aceeași filosofie și după aceeași metodologie. Ele devin un fel de afacere, urmând reguli clare de realizare a unui scop bine stabilit și a unui anumit profit. Toate tipurile de conflicte se declanșează datorită conflictualității intereselor și urmează unor decizii politice mai mult sau mai puțin responsabile.

De regulă, în ceea ce privește conflictele militare, avem de a face cu simetrii sau disimetrii (non-simetrii), întrucât este vorba de armate sau de structuri militare care se confruntă, potrivit unor legi, principii și obiceiuri ale războiului. Însă, în conflictele armate unde nu se confruntă numai forțe militare, ci și alte structuri, în cele non-militare și în cele mixte, militaro-civile, predomină asimetriile.

Simetria presupune o anumită proporționalitate. Proporționalitatea oferă totdeauna posibilitatea calculării și folosirii unor reguli ale raportului de forțe, a unor strategii convenționale, în general, tipice.

Disimetria (non-simetria) înseamnă disproporționalitate și chiar incompatibilitate. Acestea îi corespunde *războiului disproporționat* (de exemplu, războiul dintre coaliția de forțe condusă de Statele Unite și armata irakiană a lui Saddam Hussein din 1991 și cel din 2003).

Fiecare dintre părțile aflate în conflictul simetric sau disimetric acționează de regulă direct, după cum s-a instruit și cu mijloacele pe care le are la dispoziție sau pe care și le creează, în funcție de cerințele efective ale spațiului de confruntare. Între beligeranți, există un front, iar filosofii lor sunt limitate la forțe, mijloace, strategii.

Asimetria înseamnă un fel de adaptare continuă la situația concretă, prin asimilare și acomodare, pornind de la condițiile inițiale și conjugându-le cu cele prezente. Aceasta înseamnă căutarea acestor vulnerabilități ale adversarului care pot fi folosite, stimularea sau chiar producerea lor, realizarea unor diversiuni de toate felurile și menținerea unui spațiu confuz, de crize în mozaic, imposibil de cuantificat și gestionat, care să permită fiecăreia dintre părți, după condițiile pe care și le creează, lovirea punctelor sensibile, a punctelor tari sau a altor elemente ale celuilalt, cu mijloacele pe care le are la dispoziție sau pe care și le poate procura sau crea în timp util.

În aceste condiții, frontul este pretutindeni, filosofia *face-to-face* dispăre, în timp ce stratagemele se înmulțesc și se diversifică. Războiul iese pentru a treia oară, în istoria evoluției sale din principii.

Prima ieșire a războiului din principii este ilustrată de lucrarea lui Sun Tzî, *Arta războiului*. Importantă nu este confruntarea directă, bărbătească, față în față, ci crearea condițiilor – aproape prin orice mijloace, inclusiv prin mijloace înșelătoare, prin spionaj, prin inducere în eroare, prin crearea de diversiuni etc. – pentru ca adversarul să nu angajeze lupta, iar dacă o angajează să o piardă.

Cea de a doua o reprezintă, în general, războaiele napoleoniene. Aceste războaie nu ies, propriu-zis, din principii – Napoleon este unul dintre cei mai mari creatori de artă militară – ci din niște reguli care nu mai puteau fi acceptate. Apar principiul concentrării forțelor și mijloacelor la momentul potrivit și în locul dorit și, pe această bază, al raportului de forțe, principiul manevrei înșelătoare și alte principii care sunt folosite și azi.

Acest tip de conflict armat sau ne-armat în care se folosesc strategiile asimetrice nu poate fi nici localizat, nici identificat cu precizie. El nu are o etapă pre-conflictuală și una post-conflictuală, întrucât face parte dintr-un război continuu, care îmbracă, practic, toate formele, de la cele clasice la cele ale confruntării în spațiul geografic și în cel cibernetic. În aceste noi condiții, noțiunea de *arme* și, respectiv, de *conflict armat* se extinde, întrucât, între timp, au apărut numeroase alte arme sau mijloace – letale sau non-letale –, de la substanțele halucinogene la armele laser, de la armele geografice (prin care se modifică clima sau se produc variații catastrofale în spațiul fizic) la armele bazate pe informație sau pe amplificarea de milioane de ori a undelor radio etc.

Structura intersecției conflictelor armate, ne-armate și mixte se definește pe o mulțime de elemente și de structuri ce se constituie în sisteme și procese dinamice complexe care se caracterizează prin:

- omniprezența informației;
- predominanța informației în timp real;
- interconectarea bazelor de date;
- dominanța strategică;
- creșterea puterii rețelei;
- cunoașterea profundă a realității, în dinamismul ei;
- adaptabilitatea și flexibilitatea structurilor și acțiunilor;
- acțiunea (reacția) rapidă (adecvată);
- finalitate complexă, bazată pe efect.

Aceste caracteristici se constituie într-un fel de arhitectură flexibilă care facilitează trecerea în prim-plan a *operațiilor bazate pe efecte*. În aceste noi condiții, rezultă că nu natura conflictelor este importantă, nici mijloacele care se folosesc, ci efectele.

Se revine astfel, în analizarea crizelor și conflictelor armate, la o metodologie cunoscută de multă vreme și aplicată cu succes, dar secvențial (de exemplu, în calculul marșului, la ofensiva din mișcare, dar și în alte activități și circumstanțe), potrivit căreia calculul începe de la punctul final. Forțele, mijloacele, strategiile și modul de angajare depind de efectele pe care dorim să le obținem în final sau în diferite etape.

Teoretic, a fost posibilă dintotdeauna o astfel de metodologie. Ea a fost, desigur, pusă în practică de foarte multe ori. Însă, în noile condiții create de configurația de rețea, *efectul* nu numai că trece în prim plan, dar devine aproape simultan cu cauza și cu mecanismul care îl produce.

Războiul bazat pe Rețea realizează această simultaneitate în plan strategic și în plan tactic, permițând apropierea până aproape de contopire, a nivelurilor strategic, operativ și tactic. *Efectul de rețea* se traduce aici prin acțiunea și prin reacția în timp real.